

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

O'quv ishlari bo'yicha prorektor
A.A.Elmurodov
2024 yil “__” avgust

EKOLOGIYA VA KASBIY SALOMATLIK QONUNCHILIGIGA KIRISH

FANI BO'YICHA

SILLABUS

Magistratura bo'limi uchun

- Bilim sohasi:** 800000 – Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
- Ta'lim sohasi:** 840000 – Veterinariya
- Mutaxassislik:** 70840111 – Favqulotda vaziyatlarda veterinariya nazorati va jamoat sog'lig'ini saqlash

Samarqand – 2024

Modul / FAN SILLABUSI
Biotexnologiya fakulteti
70840111 – Favqulotda vaziyatlarda veterinariya
nazorati va jamoat sog‘lig‘ini saqlash ta‘lim
mutaxassisligi

Fan nomi:	Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	EKSQK1108
Yil:	1
Semestr:	1
Ta‘lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	240
Ma‘ruza	50
Amaliy mashg‘ulotlar	50
Laboratoriya mashg‘ulotlari	20
Seminar	-
Mustaqil ta‘lim	120
Kredit miqdori:	8
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek

Fan maqsadi (FM)	
FM1	Magistrlarga ekologiya qonunchiligi, ekosistemalar, kasbiy salomatlik, favqulodda holatlarda veterinariya nazorati, tabiiy resurslar, atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligini keltirib chiqaruvchi omillar va oqibatlari, oldini olish choralari ishlab chiqish, hayot faoliyati xavfsizligi, kasbiy salomatlik asoslari bilan tanishtirishdan iborat.

Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Ekologiya
2.	Biologiya
3.	Geografiya
4.	Geologiya

Ta‘lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>
TN1	Ekologiya, ekosistema, atrof-muhit, tabiiy sharoitlar, kasbiy salomatlik va

	ularga ta'sir etuvchi omillar, ekologik muammolarni organik olam va inson hayotidagi tutgan o'rni qonuniyatlarining nazariy asoslari <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi</i> ;
TN2	Ekologiya va salomatlik asoslarini; ekologik muammolar va ularning organik olam hamda insonlar hayotidagi o'rni; abiotik omillar va salomatlikni; biotik, antropogen omillar va salomatlikni; ozon qobig'ining yemirilishi oqibatlarini; "Parnik effekti"ni, biosfera va noosfera haqida ta'limotni; ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni bilishi kerak;
TN3	Insonlarning ruhiy holati va stresslarni; kasbiy faoliyat va favqulodda holatlarni; ishlab chiqarish jarayoni va hayot faoliyati xavfsizligini; sog'lom turmush tarzi va favqulodda holatlarni; haqida bilimga ega bo'lislari kerak;
TN4	Ekologiya va kasbiy salomatlikning favqulodda holatini hamda zamonaviy uslublarni <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i> ;
	<i>Ko'nikmalar jihatidan:</i>
TN5	Ekologik muammolar, ularning organik olamga ta'siri, tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar haqida o'rganadi;
TN6	Insonlarning ruhiy holati va stresslar, ontogenez, irsiyat va salomatlik; favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazoratini o'rganadi;
TN7	Kasbiy etika, kasbiy salomatlik qonuniyatlarini ilmiy tahlil qilish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i> ;
TN8	Zarur chora-tadbirlarni tezkor ishlab chiqish hamda realizasiya qilish <i>malakalariga ega bo'lishi kerak</i> .

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Ekologiya va salomatlik asoslari.
M2	Ekologik muammolar va ularning organik olam hamda insonlar hayotidagi o'rni.
M3	Ekologik muammolar va ularning organik olam hamda insonlar hayotidagi o'rni.
M4	Abiotik omillar va salomatlik.
M5	Biotik omillar va salomatlik.
M6	Antropogen omillar va salomatlik.
M7	Ozon qobig'ining yemirilishi va salomatlik.
M8	Ozon qobig'ining yemirilishi va salomatlik.
M9	"Parnik effekti" va salomatlik.
M10	Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni.

M11	Biosfera va noosfera haqida ta'limot.
M12	Biosfera va noosfera haqida ta'limot.
M13	Tabiiy resurslar, ularni klassifikatsiya tamoyillari.
M14	Real va potensial resurslar va favqulodda holatlar.
M15	Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri.
M16	Internetda ekologiyaga va kasbiy salomatlikka oid axborot resurslari bilan ishlash.
M17	Favqulodda holat sharoitida veterinariya nazorati.
M18	Favqulodda holat sharoitida veterinariya nazorati.
M19	Orol va orol bo'yi muammosi sharoiti va favqulodda holat.
M20	Orol va orol bo'yi muammosi sharoiti va favqulodda holat.
M21	Orol va orol bo'yi muammosi sharoiti va favqulodda holat.
M22	Tashqi muhit va tabiatni muhofaza qilishning huquqiy asoslari.
M23	Atrof muhit omillarining inson va hayvon organizmlariga ta'siri.
M24	Atrof muhit omillarining inson va hayvon organizmlariga ta'siri.
M25	Ekologik tarbiyaga innovatsion yondashuv.

Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)

A1	Ekologik omillar va ekologik muammolar.
A2	Ozon qobig'ining yemirilishini odam va hayvonlar organizmiga ta'siri.
A3	Ozon qobig'ining yemirilishini odam va hayvonlar organizmiga ta'siri.
A4	Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni.
A5	Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni.
A6	Noosferaning o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan oqibatlar.
A7	Biogeosenoz muvozanatining buzilishini oqibatlari.
A8	Tabiiy resurslar muvozanatining buzilishini salbiy oqibatlari.
A9	Favqulodda vaziyatlarda veterinariya ishini tashkil etish.
A10	Atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi muammosi va salomatlik.
A11	Atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi muammosi va salomatlik.
A12	Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.
A13	Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.
A14	Ontogenez, irsiyat va salomatlikning uzviy bog'liqligi.
A15	Favqulodda vaziyatlarda tabiiy muhitda amalga oshiriladigan asosiy tadbirlar.
A16	Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri.
A17	Favqulodda vaziyatlarning kasbiy faoliyatga ta'siri.
A18	Veterinariyada ishlab chiqarish jarayonida hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash tadbirlari.
A19	O'zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy siyosati.
A20	Sog'lom turmush tarzining buzilishi bilan bog'liq bo'lgan favqulodda

- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

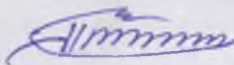
Fan o'qituvchisi haqida ma'lumot

Mualliflar:	M.X.Begmatova – SamDVMCHBU, “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedrasini mudiri, dotsenti v.b., b.f.f.d PhD. X.T.Boymurodov – SamDVMCHBU, “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedrasini professori, b.f.d.
E-mail:	<u>E.mail.boymurodov1971@mail.ru</u>
Tashkilot:	Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedrasini
Taqrizchilar:	1. Z.Izzatullayev - Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi kafedrasini professori, b.f.d. 2.Y.Tashpulatov - Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti dotsenti, b.f.f.d PhD

Mazkur Sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashning 2024 yil 29 avgustdagi 1 sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

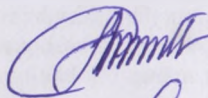
Mazkur Sillabus “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedrasining 2024 yil ___ avgustdagi ___ sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

R. Ro'ziqulov

Fakultet dekani

A. Nurniyozov

Kafedra mudiri

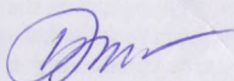

M. Begmatova

Tuzuvchilar

M. Begmatova

X.Boymurodov

	holatlar.
A21	Favqulodda vaziyatlarda tabiiy muhitda amalga oshiriladigan dastlabki tadbirlar.
A22	Internetda ekologiya oid axborot resurslari bilan ishlash.
A23	Internetda kasbiy salomatlikka oid axborot resurslari bilan ishlash.
A24	Ekologik muammolarning organik olamga ta'siri.
A25	Abiotik omillar va ularni odamlar salomatligiga ta'siri.
Mashg'ulotlar shakli: laboratoriya mashg'ulotlar (L)	
L1	Abiotik omillar va ularni hayvonlar salomatligiga ta'siri.
L2	Biotik omillar va ularni hayvonlar salomatligiga ta'siri.
L3	Antropogen omillar keltirib chiqaruvchi salbiy oqibatlar.
L4	Ekosistema va biogeosenozning odam va hayvonlar hayotida tutgan o'rni.
L5	Tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar.
L6	Tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar.
L7	Turli ekologik omillarning organizmlarga ta'siri.
L8	Kasbiy faoliyat va favqulodda holatlar.
L9	Sog'lom turmush tarzi va favqulodda holatlar.
L10	Ekologiya va kasbiy salomatlikning favqulodda holati.

Mustaqil ta'lim (MT)		
1.	Salomatlikka ta'sir ko'rsatuvchi umumiy omillar.	6
2.	Ekologik muammolarning organik olamga ta'siri.	6
3.	Abiotik omillarni odamlar va hayvonlar salomatligiga ta'siri.	6
4.	Biotik omillarning o'zaro ta'sir mexanizmi.	6
5.	Antropogen omillar keltirib chiqaruvchi salbiy oqibatlar.	6
6.	Ozon qobig'i yemirilishining odam va hayvon organizmiga ta'siri.	6
7.	"Parnik effekti"ning ahamiyati.	6
8.	Biosfera va noosferaning organik olam uchun ahamiyati.	6
9.	Ekosistema va biogeosenozning organik olam uchun ahamiyati.	6
10.	Tabiiy resurslardan foydalanish etikasi.	6
11.	Real va potensial resurslarga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.	6
12.	Favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazorati.	6
13.	Atmosferaning ifloslanishi va ichimlik suvi tanqisligining organik olamga ta'siri.	6
14.	Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.	6
15.	Ontogenez, irsiyat va salomatlikning uzviy bog'liqligi.	6
16.	Organizmlarning ekologik individualligi	6
17.	Organizmlarning makoga joylashish qonuniyatlari	6
18.	Kasbiy etika tamoyillari.	6
19.	Favqulodda holatda tabiiy muhitda ro'y beradigan asosiy o'zgarishlar	2

	klassifikatsiyasi.	
20.	Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri.	2
21.	Kasbiy faoliyatda favqulodda holatlar.	2
22.	Veterinariyada ishlab chiqarish jarayonini to'g'ri tashkil etish.	2
23.	Sog'lom turmush tarzini shakllantirish tamoyillari.	2
24.	Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish.	2
Jami:		120

Asosiy adabiyotlar		
1.	Sattorov Z.M. . Ekologiya. Darslik Toshkent, «Sano- standart» 2018.	
2.	Yormatova D.Yo., X.S.Xushvaqтова. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. Darslik «Fan va texnologiya» Toshkent, 2018.	
3.	Қаюмов А.А., Якубов Ў.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011.	
4.	Белюченко И.С., Мелник О.А. Сельскохозяйственная экология. Учебное пособие. Сиб. федерал. ун-т Краснодар. 2010 г. 297 с.	
5.	Фардеева М.Б., Шафигуллина Н.Р. Экология растений и методы фитоиндикации (учебное пособие к теоретическому курсу и практическим занятиям) «Казанский федеральный университет» Казань.2018.	
Qo'shimcha adabiyotlar		
1.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet	
2.	Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.	
3.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.	
4.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.	
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.	
6.	To'xtayev A. Y. Ekologiya. T.: O'qituvchi. 1998., 2001.	
7.	Tursunov X. Ekologiya va barqaror rivojlanish: o'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2009. – 120 b. 8.	
8.	Қаюмов А.А., Якубов Ў.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011.	
9.	Shernazarov Sh.Sh va boshqalar "Ekologiya va atrof muhit muhofazasi"fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari uchun uslubiy qo'llanma. Samarqand 2021	
Axborot manbaalari		
1.	http://www.Environment.ru .	

2.	http://www. Ecology.ru.
3.	http://www. Environ.com.
4.	http://www. Ecolog. com.

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritib olsa;
- fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-xuquqiy xujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;

b) 4 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushungan bo'lsa;
- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirasida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konspektini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy xujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.

v) 3 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmas;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
- **g) quyidagi hollarda talabaning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baxo bilan baholanishi mumkin:**
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa; g'